

LIETUVOS – LATVIJOS PASIENIO REGIONO EKONOMINĖS – SOCIALINĖS PLĖTROS VERTINIMO SPECIFIKA IR METODOLOGINĖS GAIRĖS

Jurgita Bruneckienė¹, Oksana Palekienė²

¹*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, jurgita.bruneckiene@ktu.lt*

²*Kauno technologijos universitetas, Lietuva, oksana.palekiene@ktu.lt*

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.3.2120>

Anotacija

In the context of globalization and regional integration, for such small countries like Lithuania and Latvia, it is very important to keep their economic activity, be competitive and do not lose their notability both in the Baltic Sea region and over the Europe. Due to acceleration of internationalization process, each country's economy is starting to integrate into the wider markets, to search for the new niches and non-outgoing opportunities in order to strengthen economic potential and their competitive positions. The strengthening of economic potential by itself should not be straitening the country from its external neighbors. Contrarily, the counties' cross-border cooperation should promote the most rapid economic and social development of these regions.

In the scientific literature the cross-border region of different countries is treated as one region. However, performing the socio-economic analysis, there is a problem that the official socio-economic indicators of different countries are differ or part of them one or another country does not calculate at all. In scientific literature there is a lack of methodological basic of cross-border region's socio-economic evaluation, which, according to common economic and social indicators, is able unified to evaluate the development of cross-border region. The lack of methodological guidelines of cross-border socio-economic evaluation are becoming one of the obstacles which prevents to unified evaluate, analyze and ensure the socio-economic development of cross-border region as well as social and economic cohesion.

The objective of the article: is to identify the specific of evaluation the socio-economic development of Lithuanian-Latvian cross-border region and provide methodological guidelines, based on the theoretical analysis of Klaipeda (Lithuania) and Kurzeme (Latvia) regions.

In this article the cross-border region is defined as an administrative territorial unit consisting of two or more regions of neighbouring countries, with its own identity and some common historical, cultural and socio-economic characteristics, but the authorities representing the needs of different countries and political-legal norms. The authors look at the cross-border region as a solid region of two or more regions from different countries. The evaluation of Lithuanian-Latvian cross-border region economic-social development is based on the specifics of Klaipeda County (Lithuania) and the region of Kurzeme (Latvia).

In this article the problematic of the evaluation of the Lithuanian - Latvian cross-border region economic - social development is analysed, the specifics of the cross-border region is identifies and the methodological guidelines, based on the theoretical analysis of development of Klaipeda (Lithuania) and Kurzeme (Latvia) regions, are presented. The model of evaluation the Lithuanian and Latvian cross-border region's economic and social development is presented, which became the methodological background for the formation of a unified system, consisting of 46 economic and social indicators. The article also presents scheme of evaluation of the Lithuanian-Latvian cross-border region economic-social development. The presented methodological backgrounds are useful for the drawing conclusions about cross-border economic-social development, identification of the strengths and weaknesses of the cross-border region and the overall social-economic trends, which are the prerequisite for the promotion of strategic decision, which are oriented to the stimulation of the development of cross-border region as well as evaluation of effectiveness of their implementation.

This article is written on the base of the Latvia – Lithuania Cross Border Cooperation Programme 2007-2013 project "Formation of methodological framework of regional business growth promotion (LT-LV)" (project No. LV-LT/1.1/LLIII-152/2010), which was implemented by three partners: Kaunas University of Technology, Klaipeda University and Liepoja University.

Keywords: economic and social development of the regions, cross-border region, indicators of economic and social development.

JEL Classification: O11, O18, R11, R58.

Įvadas

Globalizacijos ir regioninės integracijos sąlygomis, tokioms nedidelėms šalims kaip Lietuva ir Latvija, norint būti ekonomiškai aktyvioms, konkurencingomis ir neprarasti savo žinomumo Baltijos jūros regiono ir visos Europos mastu, svarbu pasitelkti visas įmanomas priemones savo ekonominiam ir socialiniam stabilumui užtikrinti. Šiandieninės ekonomikos sąlygomis, nei vienas regionas, o ypač mažos šalies, nėra autonomiškas ir veikia kaip sudėtinė didesnės ekonominės sistemos dalis, kurios ekonominė socialinė plėtra tiesiogiai priklauso nuo ją sudarančių subjektų. Todėl kiekviena šalis ir ją sudarantys regionai ieško naujų nišų bei neišnaudotų galimybių savo ekonominiam potencialui stiprinti. Tačiau konkurencinių išskirtinimų

ieškojimas savaime neturėtų atriboti šalies nuo jos išorinių kaimynų. Priešingai - šalių pasienio regionų ekonominis ir socialinis bendradarbiavimas, skirtingų šalių gyventojų, verslininkų ir investuotojų pasinaudojimas kaimyninių šalių rinkų privalumais, skatina tiek pačių regionų spartesnį vystymąsi, tiek ir prisideda prie visos nacionalinės ekonomikos augimo. Priešingu atveju, bendradarbiavimo stoka lemia, kad šie nuo šalies centrinių regionų nutolę regionai tampa ekonomiškai „atitolę“, lėtesnio vystymosi teritorijomis. Tai pagrindžia nagrinėjamos problematikos apie pasienio regionų ekonominę-socialinę plėtrą aktualumą ir savalaikiškumą.

Tiek užsienio, tiek ir lietuvių autorių moksliniuose darbuose dažnai analizuojama ir įvairiais metodais vertinama šalies ir ją sudarančių regionų ekonominė - socialinė plėtra, identifikuojami ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinantys rodikliai, skaičiuojama regioninė diferenciacija, bandoma nustatyti regionų ekonominės ir socialinės būklės skirtumų ir netolygumų atsiradimo priežastis, ieškoma būdų didinti sanglaudą tarp regionų. Tačiau mokslinėje literatūroje didesnis dėmesys skiriamas tos pačios šalies regionų ekonominės-socialinės plėtros problematikai analizuoti. Pasigendama platesnio akademinio požiūrio apie skirtingų šalių pasienio regionų, kaip vieno regiono, ekonominės-socialinės plėtros vertinimo problematiką. Skirtingų šalių pasienio regionų, kaip vieno regiono, socialinės ir ekonominės plėtros vertinimo metodologinių pagrindų formavimą apsunkina naudojami dviejų skirtingų šalių socialinės ir ekonominės plėtros rodikliai, kurie dažnai įvairiose šalyse skaičiuojami skirtingai ir nevieningomis metodikomis. Metodologinių priemonių ir gairių, vertinant pasienio regionų ekonominę-socialinę plėtrą nebuvimas, tampa viena iš kliūčių, kliudančių pasienio regionų vystymosi realios esamos situacijos identifikavimą ir perspektyvų numatymą, kas yra būtina sąlyga efektyvių pasienio regionų vystymąsi skatinančių sprendimų priėmimui.

Straipsnio tikslas - identifikuoti Lietuvos-Latvijos pasienio regionų ekonominio - socialinio vertinimo specifiką ir parengti metodologines gaires, pagrįstas teorinės Klaipėdos (Lietuva) ir Kuržemės (Latvija) regionų analizės rezultatais.

Tyrimo metodai: sisteminė, lyginamoji ir loginė mokslinės literatūros ir išorinių antrinių duomenų analizė.

Šis straipsnis parengtas įgyvendinant Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos 2007–2013 m finansuojamą projektą „Regionų verslo plėtros skatinimo metodologinių pagrindų kūrimas (LT-LV)“ (Projekto Nr. LV-LT/1.1/LLIII-152/2010), kurį kartu įgyvendina Kauno technologijos, Klaipėdos ir Liepojos universitetai.

Regionų plėtros ir netolygumų problematika plačiau nagrinėta kituose autorių straipsniuose (Bruneckienė, Krušinskas (2011)), todėl šiame straipsnyje tik pristatomos sąvokos, o didesnis dėmesys skiriamas pasienio regionų plėtros problematikai.

Regionų plėtra ar vystymasis šiame straipsnyje sutapatinami ir įvardinami kaip regiono ekonominės ir socialinės būklės gyvybingumo ir patrauklumo didėjimas kiekybiniu ir kokybiniu aspektu.

Regionų plėtros netolygumai suprantami kaip regionų ekonominės ir socialinės būklės gyvybingumo ir patrauklumo skirtumai kiekybiniu ir kokybiniu aspektu, tarpusavyje lyginant skirtingus regionus. Regionų plėtros netolygumų, regioninės diferenciacijos sąvokos straipsnyje sutapatinamos.

Pasienio regionas apibrėžiamas kaip administracinis teritorinis vienetas, susidedantis iš besiribojančių dviejų ar daugiau šalių teritorijų, turintis savo identitetą ir tam tikrų bendrų istorinių, kultūrinių ir socio-ekonominių bruožų, tačiau valdžios institucijos atstovauja skirtingų šalių poreikius bei politines-teisines normas. Straipsnio autoriai į pasienio regioną žiūri kaip į vientisą dviejų ar kelių šalių regioną. Šiame straipsnyje Lietuvos-Latvijos pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo specifiką pagrįsta Klaipėdos apskrities ir Kuržemės regiono pavyzdžiu.

Regionų plėtra ir pasienio regionai

Visuotinai pripažįstama, jog šalies pasienio regionai, nutolę nuo šalies centrinių regionų, dažnai būna ekonomiškai „atitolę“, lėtesnio vystymosi teritorijomis. Mokslininkai nurodo įvairias pasienio regionų ekonominių-socialinių netolygumų visos šalies mastu priežastis. Vieni įvardina regiono geografines ir fiziografines savybes, istorijos ir kultūros patirtį, kiti - nepakankamą plėtros procesų koordinavimą, tretį (Šidlauskienė (2000)) laisvąją konkurenciją, kuri nepajėgi išlyginti regionų išsivystymo skirtumų. Bruneckienė, Krušinskas (2011) nurodo, kad Armstrong, Taylor (2004) išskyrė šias regionų pagrindinių skirtumų atsiradimo priežastis: gamtines - klimatinės gyvenimo ir verslo sąlygas; gamtinių išteklių kiekius, kokybę ir jų panaudojimo kryptis; regiono statusą ir geografinę padėtį; gamybos struktūrą, inovacijų įdiegimo laiką; aglomeraciją; technologinės plėtros lygį; demografinius skirtumus; verslo sąlygas; politinius ir institucinius veiksnius; socialinius - kultūrinius veiksnius. Development of regions in Latvia (2009) pabrėžia, kad maždaug 2 km pločio teritorija šalia valstybės sienos, t.y. pasienio zona, taip pat turi didelės įtakos pasienio regiono

ekonominiam ir socialiniam vystimuisi. Paprastai šios teritorijos pasižymi tam tikrais asmeninės laisvės, ekonominės veiklos apribojimais (statybos, kelių infrastruktūros plėtros, verslumo, naujų įmonių kūrimo). Plėtros prasme, pasienio zona tampa tam tikromis kliūtimis socialinei-ekonominiai plėtrai skatinti bei tiesiogiai veikia susijusias teritorijas, gyventojus ir infrastruktūros tinklą. Taigi, bet kokia veikla pasienio regione yra apribota tam tikrų erdviųjų, socialinių, ekonominių, kultūrinių, politinių ir institucinių ypatumų.

Mokslinėje literatūroje ir strateginiuose Europos Sąjungos bei atskirų šalių ir regionų dokumentuose pritariama, ekonominius-socialinius skirtumus tiek tarp tos pačios, tiek tarp skirtingų šalių būtina mažinti, nes (McKay (2002)): didėjanti nelygybė reiškia didesnę tiek absoliutų, tiek santykinį nepriteklių; regionai, kuriose yra didesnė nelygybė, pasiekia žemesnį ekonominio augimo lygį; nelygybė sukelia nusikaltimus, socialinius neramumus, stiprius konfliktus. Ekonomiškai stipresniuose regionuose greitesnė kapitalo apyvarta ir pelningumas, sukuriama daugiau palankesnių sąlygų tiek investuotojams, tiek ir darbuotojams įsidarbinti ir gyventi bei didesnei pridėtoinei vertei gauti, inovacijoms diegti. Ekonomiškai silpni regionai dėl savo nepatrauklumo, susiduria su aukštu nedarbo lygiu, mažomis gyventojų pajamomis ir silpna perkamąja galia ir tampa verslui dar labiau nepatrauklūs. Tai užkerta kelią reikalingų priedaidų situacijai regione pakeisti ir skatina gyventojus emigruoti iš jo. To pasekoje dar labiau didėja tiek ekonominiai, tiek ir socialiniai ir aplinkos būklės skirtumai tarp tos pačios šalies regionų (Bruneckienė, Krušinskas (2011)).

Mokslinėje literatūroje (Perkmann 2007, 2005, 2003, Gabbe, 2006.) pabrėžiama, kad skirtingų šalių pasienio regionų aktyvus ekonominis ir socialinis bendradarbiavimas gali būti sėkminga priemonė, leidžianti suaktyvinti socio-ekonominį gyvenimą šiuose regionuose, sėkmingai išnaudoti pasienio regiono potencialą ir paversti šį regioną ekonominio augimo centru. Be to, įformintas pasienio regionų bendradarbiavimas suteikia daugiau galios bei galimybių vietos ir regionų valdžios institucijoms dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, sukuria tam tikrą naują (multi) valdymo lygį visoje nacionalinėje ir Europos institucijų sistemoje. Pirmą kartą pasienio regiono bendradarbiavimo sąvoka buvo paminėta 1950 m., o įsitvirtino 1958 m., susikūrus pirmajam tarpvalstybiniam regionui Olandijos – Vokietijos pasienyje tarp "Ems Dollart Region" šiaurėje, „Euregio Rhein-Wall" ir „Euregio Rhein-Maas-Nord ". Nuo to laiko pasienio regiono bendradarbiavimo idėja sparčiai paplito visoje Europoje. Šiandien skaičiuojama apie 70 veikiančių pasienio regionų Europoje, kurie skiriasi vienas nuo kito savo teritorija, dydžiu, veikimo galimybėmis, valdymo lygiais, tačiau visus juos apjungia tam tikras tarpvalstybinio bendradarbiavimo siekis.

Siekiant skatinti regionų plėtrą ir mažinti regioninius skirtumus ne tik tarp tos pačios šalies, bet ir skirtingų šalių regionų, reikalingas kantrus ir nuoseklus tiek valdžios, verslo ir mokslo institucijų, tiek ir atskirų bendruomenių darbas, kuriant pasienio regionų bendradarbiavimą skatinančias priemones bei iniciatyvas. Viena iš priemonių, prisidedančių prie pasienio regionų plėtros skatinimo – metodologinės gairės, leidžiančios unifikuotai įvertinti pasienio regiono ekonominę – socialinę plėtrą. Jei valdžios institucijos ar kitos suinteresuotos pusės neturės metodologinės priemonės, skirtos pasienio regiono plėtros problematikai analizuoti bei padedančios priimti strateginius šios srities problemų sprendimus, ne visada bus galima pagrįsti ketinamus įgyvendinti regioninės plėtros stiprinimo sprendimus, iškilis neteisingų plėtros krypties pasirinkimo ir su tuo susijusių problemų pavojus. Be to, jei nebus nuolatos vertinama ir analizuojama pasienio regionų ekonominės ir socialinės plėtros situacija, ji negalės būti sustiprinta, nes nebus galima palyginti plėtros pokyčio laiko aspektu, o tai trukdys įvertinti priimtų sprendimų efektyvumą.

Regionų plėtrą apibūdinantys rodikliai Lietuvoje ir Latvijoje

Mokslinėje literatūroje dažnai sutinkami tyrimai, apimantys regionų socialinio ir ekonominio vystymosi problematiką, o regionų plėtros ir netolygumams vertinti naudojami įvairūs metodai ir rodikliai. Straipsnio autoriai pastebi, kad mokslinėje literatūroje pasigendama platesnio akademinio požiūrio ir analizės apie šalies regionų plėtros metodų pritaikymo pasienio regionų ekonominio-socialinio vystimuisi vertinti galimybes ir praktinį taikomumą. Taip pat nėra susiformavusi vieninga nuomonė dėl pasienio regionų, kurių sudaro skirtingų šalių regionai, ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinančių rodiklių parinkimo. Regionų plėtros vertinimo metodikų, taikomų Lietuvoje ir Latvijoje, analizė leis sudaryti metodologinius pagrindus šių šalių pasienio regionų plėtrai vertinti.

Regionų plėtros problemas ir aspektus analizavusių mokslininkų iš Lietuvos (Baležentis, Baležentis, Valkauskas, 2010, Kilijoniene ir kt., 2010, Kilijoniene, Simanaviciene, 2009, 2008, Svetikas, Dzemyda, 2009 a, 2009 b, Ginevicius, Podvezko, 2009, Snieska, Bruneckiene, 2009, Melnikas, 2008, Mačys, 2005, Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002) ir Latvijos (Vesperis, 2010, Latvijos Valstybinė regioninė plėtros agentūra, 2009, Karnitis, Kucinskis, 2009, Vanags, Vilka, 2006, Vaidere ir kiti, 2006, Vanags ir kiti, 2005) darbų analizė straipsnio autoriams leidžia teigti, kad tiek Lietuvoje, tiek ir Latvijoje regionų plėtrai įvertinti

naudojami iš esmės panašūs rodikliai, tik skiriasi jų detalizacija. Pabrėžtina, kad nors skirtingi autoriai naudoja skirtingą kiekį rodiklių, tačiau visi jų siekia regionų plėtrą vertinti naudodami makroekonominis rodiklius (nedarbo lygį, užimtumą, gyventojų pajamas, bendrąjį vidaus produktą), ekonominės plėtros komponentus (viešąją fizinę (ekonominę ir socialinę) infrastruktūrą, darbo jėgos potencialą ir kokybę, technologijų paplitimą, finansinius ir fizinius išteklius), parinkti kitus įvairius politinę, socialinę, finansinę, aplinkos būklę, atskirą ūkio šaką ar įmonių veiklą apibūdinančius rodiklius.

Simanavičienė ir kt. (2010) regionų socialinei ir ekonominei plėtrai įvertinti išskyrė 37 rodiklius, sugrupuotus į 15 pogrupių ir 3 grupes. Ginevičius, Podvezko (2009) išskyrė 87 regionų ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinančius rodiklius, sugrupuotus į 24 grupes. Lietuvos statistikos departamentas išskyrė 43 pagrindinius ekonominės ir socialinės raidos rodiklius. Lietuvos Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) yra išskirtas rodiklių sąrašas, suderintas su ES dokumentuose siūlomais rodikliais ir Lietuvos nacionaline specifika. Rodikliai sugrupuoti pagal 3 pagrindinius darnaus vystymosi sektorius - aplinkos būklę, ekonominis vystymasis ir socialinis vystymasis. Atskirai pateikiami regionų vystymosi rodikliai, atspindintys situaciją smulkesniuose administraciniuose teritorijos vienetuose.

Vesperis (2010) pabrėžė, kad šalių plėtros palyginimui turėtų būti naudojami ir indeksai. Vienas iš jų - žmoniškųjų išteklių vystymosi indeksas, apimantis šiuos pagrindinius veiksniai: tikėtiną gyvenimo trukmę, išsilavinimo ir žinių lygį bei BVP tūkstančiui gyventojų. Autorius nurodo, kad 2010 m. Latvijos Respublikos Parlamentas patvirtino Tolygios plėtros strategiją iki 2030 m., kurioje išskyrė strateginius rodiklius plėtros procesams vertinti: globalinis konkurencingumo indeksas, žmoniškųjų išteklių plėtros indeksas, Gini indeksas. Mokslininkas taip pat pastebi, kad Latvijos vyriausybės 2004 m. patvirtintose Regioninės politikos gairėse didelis dėmesys teikiamas nepakankamai išsivysčiusiems regionams, kurių plėtrą reikia spartinti ir šių regionų pažangos vertinimas atliekamas naudojant šiuos rodiklius: BVP tūkstančiui gyventojų, nedarbo lygis, prekybos įmonių skaičius, tenkantis tūkstančiui gyventojų, nefinansinių investicijų apimtis, valstybės pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio tenkančios vienam gyventojui, teritorinis išsivystymo indeksas. Remiantis atlikta mokslinių straipsnių analize, Vesperis (2010) išskyrė pagrindinių rodiklių kompleksą, leidžiantį įvertinti regionų plėtrą: 1) nedarbo lygis; 2) užimtumo lygis; 3) individualių prekybininkų ir komercinių įmonių skaičius 1000 gyventojų; 4) pajamų mokesčių dydis, tenkantis vienam gyventojui; 5) gyventojų skaičiaus pokytis; 6) jaunų (15-30 m.) gyventojų dalis; 7) gimstamumo lygis (gimusiujų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų). Latvijos Valstybinė regioninė plėtros agentūra (2009) taikė teritorinį išsivystymo indeksą, kurį skirtingomis proporcijomis sudarė šie rodikliai: BVP, tenkantis vienam gyventojui, nedarbo lygis, gyventojų pajamų mokesčio vidurkis vienam gyventojui, Nefinansinių investicijų vidurkis vienam gyventojui per metus, Demografinis spaudimas, Veikiančių įmonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, Gyventojų tankumas, Teritorijos patrauklumo indeksas (nuolatinių gyventojų pokytis per paskutinius 5 metus), pastatyta būstų 100 gyventojų per pastaruosius 10 metų.

Siekiant įvertinti pasienio regionų ekonominę ir socialinę plėtrą pagal unifikotą metodiką ir parenkant vienodus ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinančius rodiklius, svarbu atsižvelgti į Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono, kurį sudaro Klaipėdos ir Kuržemės regionai, specifika.

Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono specifika

Straipsnio autorių atlikta mokslinės literatūros (Burneika, Baubinas, 2005) ir įvairių strateginių dokumentų analizė bei turima praktinė patirtis leido išskirti Klaipėdos ir Kuržemės regiono ypatumus:

1. Nutolimas nuo potencialių ekonominių centrų ir rinkų. Dalis Lietuvos ir Latvijos pasienio seniūnijų yra netoli ekonominių centrų (Klaipėda, Liepoja), tačiau yra seniūnijų, nutolusių nuo apskričių centrų daugiau, ir tai nėra palanki tolygios ūkio plėtros regionuose aplinkybė.

2. Gyvenviečių tinklas Lietuvos pasienyje su Latvija yra geriau išplėtotas nei Latvijos teritorijoje, kas rodo netolygų rinkos dydžių pasiskirstymą.

3. Geodemografinė padėtis ir jos tendencijos pasienio regionuose prastesnės nei šalių ekonominiuose centruose. Gyventojų skaičius, struktūra bei išsilavinimas, charakterizuojantys žmoniškuosius verslo plėtros išteklius, dažniausiai nesudaro palankių verslo raidos sąlygų. Daugelyje teritorijų gyventojų tankumas labai mažas ir toliau mažėja. Amžiaus struktūra ir išsilavinimas taip pat nėra palankūs ūkio plėtrai.

4. Gamtinės aplinkos sąlygos pasienio regione taip pat nėra itin palankios tarpvalstybiniam ekonominiams ryšiams plėtoti. Šiam regionui būdingas tankus saugomų teritorijų, vandens telkinių skaičius, pajūrio apsaugos reikalavimai, kas gali trukdyti plėsti komunikacijų, gyvenviečių tinklą. Antra vertus, tai sukuria palankias bendradarbiavimo sąlygas gamtos saugos ir turizmo bei rekreacijos srityse.

5. Kultūriniai ir kalbos skirtumai.

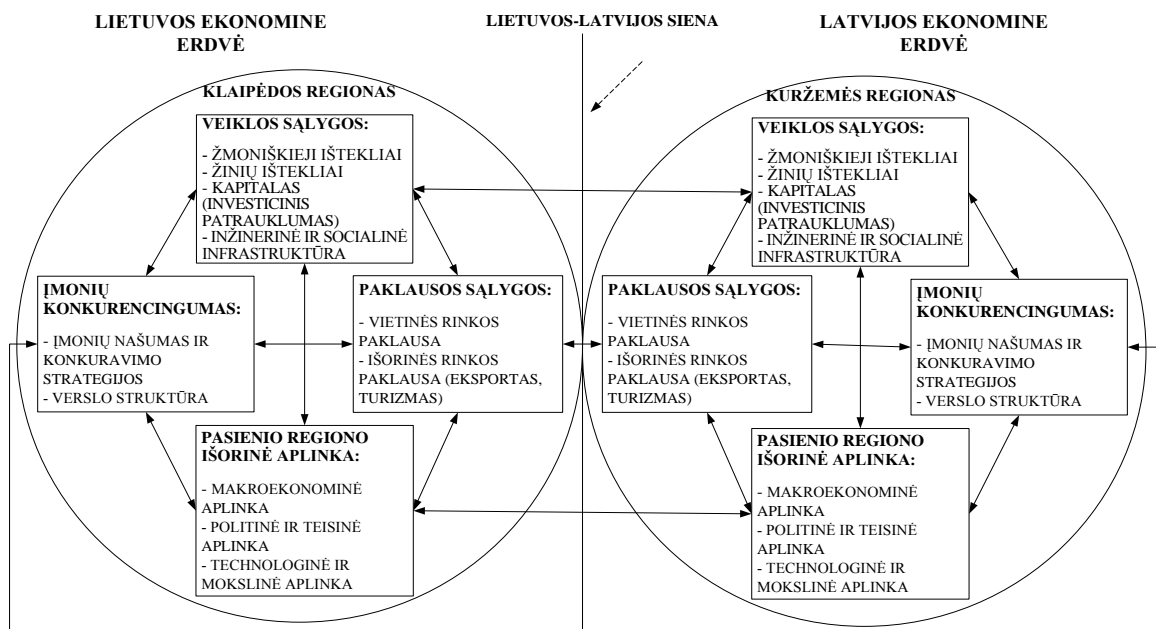
6. Lietuvos ir Latvijos pasienyje vietinių subjektų ekonominis bendradarbiavimas nepakankamai išplėtotas (ypač nagrinėjant ekonominius ryšius iš Latvijos į Lietuvą), o tai nesukuria agregacijos efekto – kai jau išplėtotas bendradarbiavimas sukuria naujas bendradarbiavimo galimybes ir stiprina jau esančius bendradarbiavimo tinklus. Daugiausiai tai susiję su verslo struktūra - gamybos pramonė šiuose pasienio regionuose nepakankamai išplėtotą, daugiausia dominuoja paslaugos ir prekyba.

7. Pasienio regionų verslininkų ekonominių pajėgumų skirtumai. Agresyvesnę ekonominės integracijos strategija taikoma verslininkų iš Lietuvos pusės.

Identifikuotų Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ypatumų ir aplinkybių įkomponavimas į pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo metodologinių pagrindų kūrimą suteiks jiems specifiškumo ir padidins praktinio taikomumo galimybes vertinant Klaipėdos ir Kuršmės regiono ekonominę ir socialinę plėtrą.

Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo metodologinės gairės

Mokslinėje literatūroje išskiriami įvairūs modeliai šalių ekonominei plėtrai ir konkurencingumui nagrinėti: M. Porter „Nacionalinio deimanto“, Rugman, D’Cruz ir Verbeke „Dvigubo deimanto“, Cho „Devynių veiksnių“, Martin „Regionų konkurencingumo skrybėlės“, Lengyel „Regionų konkurencingumo piramidė“, De Vet „Regionų konkurencingumo medžio“, Rutkausko „Šalies/regiono darnaus konkurencingumo“, Gardiner, Martin, Tyler „Regiono konkurencingumo piramidės“, Begg „Regiono konkurencingumo labirinto“ ir kt. Apie šių modelių teorinį ir praktinį taikomumą vertinant regionų konkurencingumą ir tuo pačiu plėtrą buvo plačiau nagrinėta kituose straipsnio autorių straipsniuose (Snieska, Bruneckiene, 2009, Simanavičienė ir kt., 2007). Nors analizuoti modeliai yra teoriškai ir empiriškai pagrįsti, tačiau jie neskirti nagrinėti pasienio regionų plėtrai. Straipsnio autoriai pripažįsta nagrinėtų modelių didelę įtaką pasienio regionų plėtros vertinimo procesui, tačiau pabrėžia, kad pasienio regionų specifika neleidžia tiesiogiai adaptuoti bendrųjų modelių, ypač tų, kurie buvo kuriami nagrinėti didelių ir ekonomiškai išsivysčiusių šalių konkurencingumui ir plėtrai vertinti. Mokslininkų ir praktikų diskusijose sutariama, jog M. Porterio modelio taikymo galimybės pasienio regiono ekonominei-socialinei plėtros analizei atlikti yra didžiausios, adaptuojant jį pasienio regiono specifikai. Straipsnio autorių suformuotas Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo modelis pateiktas 1 paveiksle.

1 pav. Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo modelis

Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominei ir socialinei plėtrai vertinti išskirti veiksniai, sugrupuoti į keturias grupes: veiklos sąlygas; paklausos sąlygas; įmonių konkurencingumą; pasienio regiono išorines sąlygas. Veiklos sąlygas apibūdinantys veiksniai skirstomi į žmoniškuosius ir žinių išteklius, kapitalą (investicinis patrauklumas), inžinerinę ir socialinę infrastruktūrą. Paklausos sąlygas apibrėžiantys

veiksniai skirstomi į vietinės ir išorinės rinkos paklausą. Įmonių konkurencingumą regione apibūdinantys veiksniai išskirti į įmonių našumo ir konkuravimo strategijos bei verslo struktūros grupes. Pasienio regiono išorinės (Lietuvos ir Latvijos) aplinkos veiksniai grupuojami į makroekonominę, politinę-teisinę, technologinę ir mokslinę aplinkas.

Siekiant statistiškai reikšmingai vertinti pasienio regiono ekonominę-socialinę plėtrą, svarbu jį nagrinėti vieninga rodiklių sistema. Pabrėžtina, kad pagrindinė problema, parenkant pasienio regiono plėtrą atvaizduojančius rodiklius – skirtingų šalių (Lietuvos ir Latvijos) oficialių statistinių tų pačių duomenų gavimo ribotos galimybės ir tų pačių duomenų skaičiavimo metodikų skirtumai tarp valstybių. Parenkat Lietuvos ir Latvijos pasienio regionų ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo rodiklių kompleksą, atsižvelgiant į suformuotą modelį, pirmiausia buvo identifikuoti 58 Lietuvos regioniniu mastu prieinami ir Klaipėdos regiono plėtrą galintys atspindėti rodikliai. Sekančiu etapu buvo palygintos šių rodiklių gavimo galimybės Latvijos regioniniu mastu ir suformuota unifikuota Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominę ir socialinę plėtrą apibūdinančių 46 rodiklių sistema (žr. 1-4 lenteles). Straipsnio autoriai pasienio regiono plėtrą apibūdinantiems rodikliams kėlė šiuos reikalavimus:

- Tinkamumo - turi atspindėti pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros veiksnį;
- Pasiekiamumo – turi būti prieinami visų skirtingų šalių regionų, sudarančių pasienio regioną, ir analizuojamo laikotarpio atžvilgiais;
- Patikimumo – turi būti gaunami iš patikimų ir objektyvių šaltinių;
- Savalaikiškumo - turi būti gaunami iš tą laikotarpį atspindinčių šaltinių;
- Palyginamumo - turi būti galima palyginti tarp skirtingų šalių regionų, sudarančių pasienio regioną.

1 lentelė. Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono veiklos sąlygų veiksniai ir rodikliai

Veiksny	Rodiklis, matavimo vienetai	Komentarai
ŽMONIŠKIEJI IŠTEKLIAI		
Gyventojų skaičius ir migracija	Gyventojų skaičius, asm.	Šioje veiksmių grupėje atsisakyta veiksmio: Gyventojų kvalifikacija, kuri apibūdina rodiklis - aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų dalis, proc. Pabrėžtina, kad šis rodiklis skaičiuojamas Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jis pateikiamas tik šalies, o ne regioniniu mastu.
	Gyventojų migracijos saldo, tenkantis 10 000 gyventojų, asm.	
Gyventojų amžiaus struktūra	Darbingo amžiaus gyventojų dalis, proc.	
	Išlaikomo amžiaus (0 – 14 m.) gyventojai	
ŽINIŲ IŠTEKLIAI		
Studijų ir mokslo infrastruktūra	Aukštąjį išsilavinimą siekiančių asmenų (universitetuose ir kolegijose) skaičius, tenkantis 1000 gyventojų.	Lietuvos regionų mastu veiksnį Studijų ir mokslo infrastruktūra gali apibūdinti daugiau 2 rodikliai: Universitetų studentų skaičius 1000 gyventojų, asm. ir Kolegijų studentų skaičius 1000 gyventojų, asm. Nagrinėjant Lietuvos ir Latvijos pasienio regioną, šis rodiklis koreguojamas, atsižvelgiant į tai, kad Latvijoje pateikiama tik bendra suma studentų, besimokančių kolegijose, universitetuose.
KAPITALAS (INVESTICINIS PATRAUKLUMAS)		
Regiono investicinis patrauklumas	Materialinės investicijos, tenkančios 1 gyventojui, piniginis vnt.	Veiksniu Regiono investicinio patrauklumo tarptautiniu aspektu ir jį apibūdinančio rodiklio - Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios 1 gyventojui, piniginis vnt., atsisakoma, nes šis rodiklis skaičiuojamas Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jis pateikiamas tik šalies, o ne regioniniu mastu.
INŽINERINĖ IR SOCIALINĖ INFRASTRUKTŪRA		
INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA		
Susisiekimo infrastruktūra	Asfaltuotų kelių tankis, km/km ²	Koreguojamas mato vienetas – vietoj mln. tkm. naudojamas mln. tonų. Atsisakoma rodiklio Prekių, pervežtų geležinkeliu, kiekis, mln. tonų 1000 gyventojų dėl duomenų gavimo sudėtingumo Latvijos regionų mastu.
	Prekių, pervežtų sausumos keliais, kiekis, mln. tonų 1000 gyventojų	
	Oro uostų skaičius, vnt.	
	Uostų skaičius, vnt.	
	Vandens transportu pervežtų krovinių kiekis, tūkst. tonų 1000 gyventojų	
Informacinės technologijos ir telekomunikacijos	Namų ūkių, turinčių kompiuterį, dalis, proc.	Paliekant šį rodiklį vertinant pasienio regioną, gali atsirasti Latvijos regionų esamos informacijos pateikimo netikslumų, nes šis rodiklis yra pateiktas visos Latvijos mastu ir lyginamas su visos Latvijos gyventojų skaičiumi. Atsižvelgiant į šio rodiklio svarbą ir galimybę, kad galima išskaičiuoti šį rodiklį regioniniu mastu, jis paliekamas, darant prielaidą, kad namų ūkį sudaro 2,73žmonės.

SOCIALINĖ INFRASTRUKTŪRA		
Sveikatos ir socialinė apsauga	Lovų skaičius ligoninėse, tenkantis 10 000 gyventojų, vnt.	Patikslinta, kad šis rodiklis apima ligonines, neįtraukiant dienos centrų.
	Sergančiųjų onkologinėmis ligomis skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų, asm.	
	Socialinės rizikos šeimų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų	Atsisakyta rodiklio: Socialines pašalpas gaunančių asmenų skaičius, 1000 gyventojų nes šis rodiklis skaičiuojamas Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jis pateikiamas tik šalies mastu.
Kultūra ir sportas	Meno kolektyvų skaičius 1000 gyventojų	Rodiklis Dalyvaujančių asmenų meno kolektyvuose skaičius, tenkantis 1000 gyventojų pakoreguotas, atsižvelgiant į duomenų gavimo galimybę Latvijos regioniniu mastu.
	Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius, tenkantis 1000-iiu gyventojų	
Viešasis saugumas	100.000 gyventojų tenka užregistruotų nusikalstamų veikų	

2 lentelė. Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono paklausos sąlygų veiksniai ir rodikliai

Veiksny	Rodiklis, matavimo vienetai	Komentarai
VIETINĖS RINKOS PAKLAUSA		
Vietinės rinkos paklausos mastas ir struktūra	Gyventojų tankumas 1 km ² , asm.	
	Miesto gyventojų lyginamoji dalis, proc. (urbanizacijos lygis)	
	Vidutinės vartojimo išlaidos vienam namų ūkio nariui per mėnesį, piniginis vnt.	
Materialinės gerovės lygis	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, piniginis vnt. pasienio regione	
	Vidutinės disponuojamos pajamos vienam ūkio nariui per mėnesį, piniginis vnt.	
Žingeidumas	Namų ūkio išlaidų dalis poilsiui ir kultūrai, proc.	Atsisakyta rodiklio Namų ūkių, turinčių interneto prieigą, dalis, proc., nes šis rodiklis skaičiuojamas Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jis neskaičiuojamas.
IŠORINĖS RINKOS PAKLAUSA		
Eksporto rinkų dydis		Atsisakyta veiksnio Eksporto rinkų dydis ir jį apibūdinančių rodiklių: Vietinės kilmės prekių eksporto dalis regiono BVP, proc.; Vietinės kilmės prekių eksporto dalis į Latviją (į Lietuvą) regiono BVP, proc.; Pajamos iš eksporto vienam gyventojui, piniginis vnt. Šie metodologiniu požiūriu labai svarbūs rodikliai skaičiuojami Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jie pateikiami tik šalies, o ne regioniniu mastu.
Turistinis patrauklumas	Apgyvendintų svečių skaičius apgyvendinimo įstaigose, tenkantis 1000 gyventojų.	Atsisakyta rodiklio: Vidutinis vieno muziejaus lankytojų skaičius per metus ir lankytojų skaičius turizmo informacijos centruose, 1000 gyventojų per metus, nes šie rodikliai skaičiuojami Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje jie pateikiami tik šalies, o ne regioniniu mastu.
	Viešbučių užimtumo lygis, proc.	

3 lentelė. Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono įmonių konkurencingumo veiksniai ir rodikliai

Veiksny	Rodiklis, matavimo vienetai	Komentarai
ĮMONIŲ NAŠUMAS IR KONKURAVIMO STRATEGIJOS		
Sukurtų darbo vietų skaičius ir našumas	1 dirbančio apdirbamojoje pramonėje darbuotojo sukurta pridėtinė vertė	Rodiklis Dirbančių asmenų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, patikslintas dviem rodikliais: užimtumo ir nedarbo lygiu, proc., atsižvelgiant į duomenų gavimo galimybę Latvijos regioniniu mastu.
	Užimtumo lygis, proc.	
	Nedarbo lygis, proc.	
Sukuriamo BVP dalis	Regiono BVP santykinė dalis, proc. nuo šalies BVP	
Pardavimų augimas		Atsisakyta rodiklio Regiono įmonių metinių pardavimų kasmetinis pokytis, proc., nes šis rodiklis skaičiuojamas Lietuvos regioniniu mastu, tačiau Latvijoje skaičiuojamas tik šalies, o ne regioniniu mastu.
VERSLO STRUKTŪRA		
Įmonių gausa ir ekonominis aktyvumas	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų	Rodiklis Rinkos lyderių, kurių pajamos per metus viršija 100 milijonų litų, skaičius, tenkantis 100000 gyventojų, patikslintas, atsižvelgiant į duomenų gavimo galimybę Latvijos regioniniu mastu.
	Stambių kompanijų (250 ir daugiau darbuotojų) skaičius 100.000 gyventojų.	

4 lentelė. Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono išorinės aplinkos veiksniai ir rodikliai

Rodiklių tipas	Rodiklis, matavimo vienetai
MAKROEKONOMINĖ APLINKA	
Ekonomikos augimas	Lietuvos ir Latvijos BVP kitimas, proc.
Infliacija	Lietuvos ir Latvijos metinė infliacija, proc.
Energetinių išteklių kainos	Vidutinė dyzelino kaina, piniginis vnt./l Lietuvoje ir Latvijoje
	Vidutinė dujų kaina (verslo klientams), piniginis vnt./m ³ Lietuvoje ir Latvijoje
	Vidutinė elektros energijos kaina (verslo klientams), piniginis vnt./kWh Lietuvoje ir Latvijoje
Darbo jėgos kaina	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, piniginis vnt. Lietuvoje ir Latvijoje
Nedarbas	Nedarbo lygis, proc. Lietuvoje ir Latvijoje
POLITINĖ IR TEISINĖ APLINKA	
Verslo pradėjimo procedūros ¹	Verslo pradėjimo procedūrų skaičius, vnt. Lietuvoje ir Latvijoje
	Verslo pradžios procedūrų trukmė, dienomis Lietuvoje ir Latvijoje
	Verslo pradžios procedūrų kaina, piniginis vnt. Lietuvoje ir Latvijoje
Mokesčių našta	Verslui taikomi pelno mokesčių dydžiai, proc. Lietuvoje ir Latvijoje
	Sumokami darbdavio mokesčiai nuo sukurtos darbo vietos, proc. Lietuvoje ir Latvijoje
Korupcijos lygis ²	Lietuvos ir Latvijos Korupcijos suvokimo indeksas
TECHNOLOGINĖ IR MOKSLINĖ APLINKA (šalyje)	
Valstybės parama mokslo ir technologijų plėtrai	Išlaidos MTTP nuo BVP, proc., Lietuvoje ir Latvijoje

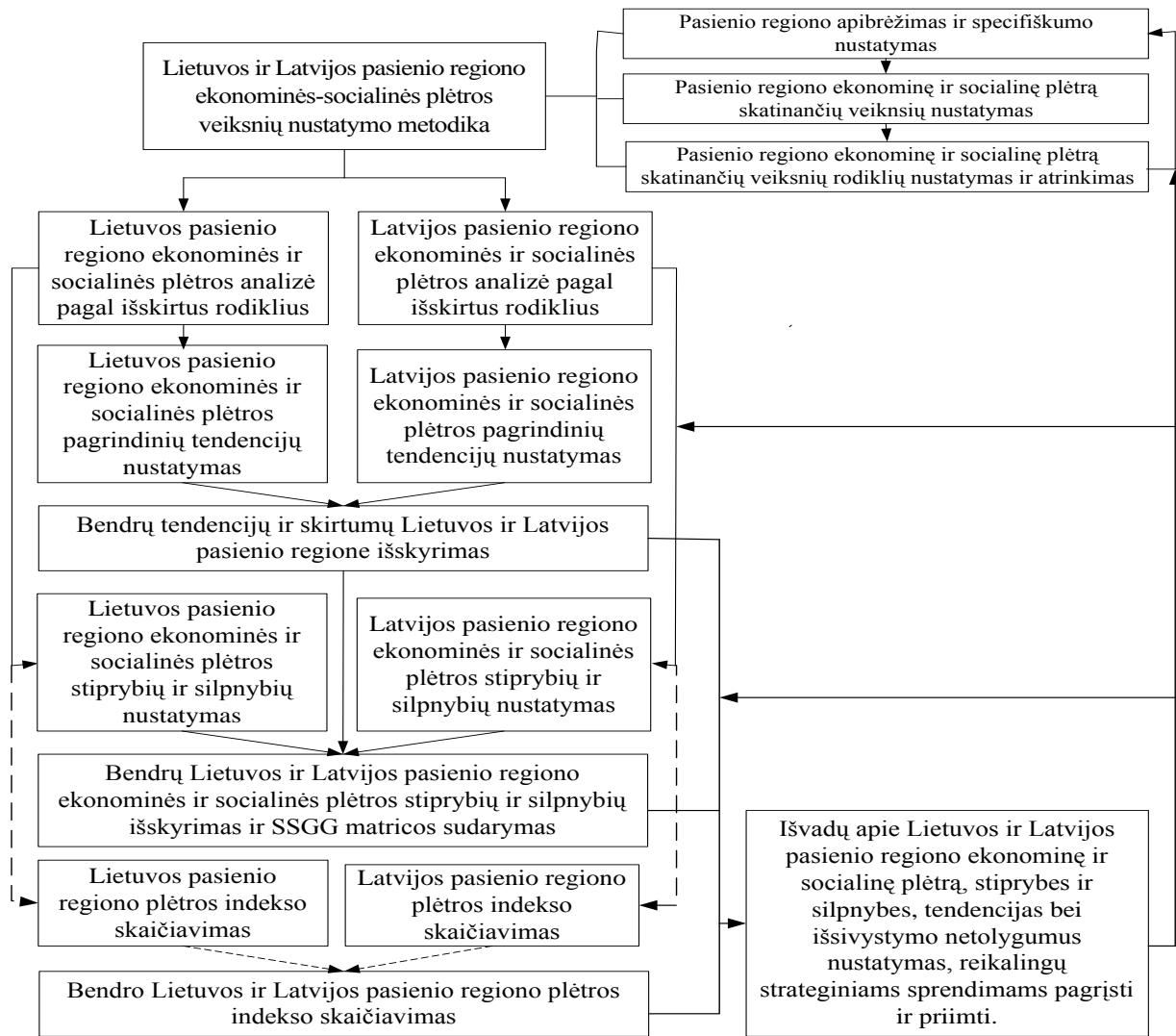
Straipsnio autoriai rekomenduoja pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimui naudoti santykinus rodiklius. Jei santykiniai rodikliai nėra pateikiami Lietuvos ir/ar Latvijos statistikos departamentų, tuomet juos siūloma apskaičiuoti naudojantis statistikos departamentų pateikiamais pirminiais duomenimis. Jeigu tam tikriems rodikliams apskaičiuoti trūksta statistinių duomenų, jie turėtų būti eliminuojami iš tolimesnio tyrimo. Tuo atveju, jeigu vienoje valstybėje rodiklio apskaičiuoti neįmanoma, šis rodiklis turėtų būti atmetamas ir kitoje valstybėje.

Atlikti tyrimai parodė (Bruneckiene ir kt., (2010), Snieska, Bruneckiene (2009)), kad siekiant problemą nagrinėti kompleksiskai, rekomenduojama ją analizuoti indeksu. Todėl panaudojant straipsnio autorių suformuotą unifikuotą rodiklių sistemą, Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominę ir socialinę plėtrą galima vertinti ne tik pagal atskirus rodiklius, bet ir praplėsti šios analizės ribas, apskaičiuojant pasienio regiono plėtros indeksą. Detalesnė informacija apie indekso sudarymą pateikiama kituose straipsnio autorių straipsniuose (Bruneckiene ir kt., 2010, Snieska, Bruneckiene, 2009). Pabrėžtina, kad skaičiuojant Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono plėtros indeksą, į skaičiavimą įtraukiami tik vietos veiklos sąlygų, paklausos sąlygų ir įmonių konkurencingumo veiksniai ir rodikliai, o pasienio regiono išorinės aplinkos veiksnių ir rodiklių pateiktą informaciją galima būtų panaudoti veiksnių svorio koeficientams nustatyti ar nagrinėti ją kokybiniu aspektu ir/ar taikant loginius bei priklausomybės ryšius išryškinančius matematinius metodus (pvz. koreliaciją), nustatyti išorinės aplinkos įtaką pasienio regiono plėtrai. Rekomenduojama pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo schema pateikta 2 paveiksle.

2 paveiksle pateikta Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo schema orientuota į tai, kad būtų galima įvertinti atskirai tiek Lietuvos ir Latvijos pasienio regionų, tiek ir bendrai viso pasienio regiono plėtrą. To pačio pasienio regiono, tačiau skirtingų šalių regionų (Klaipėdos ir Kuržemės) tarpusavio palyginimas leidžia ne tik išskirti pačio pasienio regiono išsivystymo netolygumus, bet ir tiksliau identifikuoti pasienio regiono stiprybes ir silpnybes. Straipsnio autorių atlikti empiriniai tyrimai ir turima patirtis parodė, kad identifikuojant pasienio regiono stipriąsias ir silpnąsias puses, turėtų būti laikomasi tokio principo: jei vienoje to pačio pasienio regiono, tačiau skirtingų šalių regione ta pati ekonominė-socialinė dimensija identifikuojama kaip stiprybė, o kitoje - kaip silpnybė, bendrai pasienio regiono aspektu ją rekomenduojama traktuoti kaip silpnybę, parodančią pačio pasienio regiono išsivystymo netolygumą.

¹ šiuos duomenis teikia Pasaulio bankas

² Šiuos duomenis skaičiuoja ir pateikia „Transparency International“

2 pav. Rekomenduojama Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo schema

Be to, remiantis rekomenduojama schema (žr. 2 pav.), pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo spektras praplečiamas pasienio regiono plėtros skaičiavimo indekso galimybėmis. Straipsnio autorių atlikti tyrimai pagrindė indeksą kaip tinkamą ekonominės-socialinės analizės, strateginio planavimo, regionų stiprybių ir silpnybių identifikavimo, konkurencingumo informavimo priemonę. O tai tik dar sustiprina tiek teorinį, tiek ir praktinį straipsnio autorių siūlomų pasienio regionų ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo metodologinių pagrindų pagrindimą ir taikomumą.

Išvados

1. Straipsnyje aptartas tolygaus regionų išsivystymo ir pasienio regionų ryšys atspindi nuolat augantį mokslininkų, analitikų, verslininkų ir politikų domėjimąsi pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros problematika.
2. Pasienio regiono apibrėžimo ir specifiškumo identifikavimo įtraukimas į pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo procesą sudaro sąlygas didesniajam pačio vertinimo efektyvumui ir rezultatų tikslumui pasiekti.
3. Atliktas tyrimas parodė, kad tiek Lietuvos, tiek Latvijos mokslininkai ir praktikai šalies regionų plėtrai įvertinti naudoja iš esmės vienodus rodiklius (makroekonominės aplinkos, užimtumo, inovacijų ir mokslinių tyrimų, pramonės ir verslo aplinkos, žemės ūkio, sveikatos, transporto, aplinkos būklės, užsienio prekybos ir kt.). Tai pagrindžia prielaidos, kad Lietuva ir Latvija yra itin panašios geografiniu, demografiniu, politiniu, ekonominiu, socialiniu ir psichografiniu požiūriais.

4. Atliktas tyrimas pagrindė, kad skirtingų šalių pasienio regionų aktyvus ekonominis ir socialinis bendradarbiavimas gali būti sėkminga priemonė, leidžianti suaktyvinti socio-ekonominį gyvenimą šiuose regionuose, sėkmingai išnaudoti pasienio regiono potencialą ir paversti šį regioną ekonominio augimo centru. Tai ne tik skatina regioninę sanglaudą, bet ir prisideda prie visos nacionalinės ekonomikos augimo.
5. Identifikuotų Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ypatumų ir aplinkybių įkomponavimas į pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo metodologinių pagrindų kūrimą suteikia jiems specifškumo ir padidina praktinio taikomumo galimybes vertinant Klaipėdos ir Kuržemės regiono ekonominę ir socialinę plėtrą.
6. Mokslinėje literatūroje pateiktų teorinių konkurencingumo ir išsivystymo modelių analizė parodė, kad jie turi didelę įtaką pasienio regionų plėtros vertinimo procesui, tačiau pasienio regionų specifika neleidžia tiesiogiai adaptuoti bendrųjų modelių, ypač tų, kurie buvo kuriami nagrinėti didelių ir ekonomiškai išsivysčiusių šalių konkurencingumui ir plėtrai vertinti. Tai pagrindžia pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo modelio reikalingumą.
7. Straipsnio autorių pristatytame Lietuvos ir Latvijos pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo modelyje veiksniai sugrupuoti į keturias grupes: veiklos sąlygas; paklausos sąlygas; įmonių konkurencingumą; pasienio regiono išorines sąlygas. Veiklos sąlygas apibūdinantys veiksniai skirstomi į žmoniškuosius ir žinių išteklius, kapitalą (investicinis patrauklumas), inžinerinę ir socialinę infrastruktūrą. Paklausos sąlygas apibrėžiantys veiksniai skirstomi į vietinės ir išorinės rinkos paklausą. Įmonių konkurencingumą regione apibūdinantys veiksniai išskirti į įmonių našumo ir konkuravimo strategijos bei verslo struktūros grupes. Pasienio regiono išorinės (Lietuvos ir Latvijos) aplinkos veiksniai grupuojami į makroekonominę, politinę-teisinę, technologinę ir mokslinę aplinkas.
8. Statistinio reikšmingumo ir rezultatų tikslumo siekis sąlygoja vertinti pasienio regiono ekonominę-socialinę plėtrą vieninga rodiklių sistema.
9. Pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros rodiklių parinkimui turi didelę įtaką jų gavimo galimybes Lietuvos ir Latvijos regioniniu mastu ir tų pačių duomenų skaičiavimo metodologijų skirtumai tarp valstybių.
10. To pačio pasienio regiono tačiau skirtingų šalių regionų (Klaipėdos ir Kuržemės) tarpusavio palyginimas leidžia tiksliau išskirti pačio pasienio regiono išsivystymo netolygumus.
11. Principo - jei vienoje to pačio pasienio regiono, tačiau skirtingų šalių regione ta pati ekonominė-socialinė dimensija identifikuojama kaip stiprybė, o kitoje - kaip silpnybė, bendrai pasienio regiono aspektu ją rekomenduojama traktuoti kaip silpnybę,- įkomponavimas į pasienio regiono ekonominės ir socialinės plėtros vertinimo procesą leidžia tiksliau identifikuoti pasienio regiono stiprybes ir silpnybes.
12. Pasienio regiono plėtros indekso skaičiavimo įkomponavimas į vertinimo procesą praplečia pasienio regiono ekonominės-socialinės plėtros vertinimo spektrą.

Literatūra

1. Baležentis, A., Baležentis, T., & Valkauskas, R. (2010). Evaluating situation of Lithuania in the European Union: structural indicators and multimooora method. Technological and economic development of economy: Baltic journal on sustainability = Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas: Baltijos šalių darnos žurnalas. Vilnius: Technika, vol. 16, no. 4, 578-602.
2. Bruneckiene, J., Guzavicius, A., & Cincikaite, R. (2010). Measurement of Urban Competitiveness in Lithuania. Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics 21 (5), 493-508.
3. Bruneckienė, J., Krušinskas, R. (2011). ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas. Economics and management = Ekonomika ir vadyba, No. 16, 127-136.
4. Burneika D., & Baubinas R. (2005). Integracijos į ES įtaka verslo plėtrai Lietuvos pasienio regione. Geografija. Nr.41(1), 23-27.
5. Dokurnevič, R., & Bagdzevičienė, R. (2002). Mokslinių požiūrių sąveika regiono plėtros modelyje. Regionų plėtra - 2002: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 75-78.
6. Gabbe, J. (2006) Importance of Cross-border Cooperation, Riga, Association of European Border Regions.
7. Ginevicius, R., & Podvezko, V. (2009). Evaluating the Changes in Economic and Social Development of Lithuanian Counties by Multiple Criteria Methods. Technological and Economic Development of Economy, 15(3), 418-436.
8. Karnitis, E., & Kucinskis, M. (2009). Strategic Planning and Management of National Development Processes in Latvia. Journal of Business Economics and Management, 10(1), 3-13.

9. Kilijonienė, A. & Simanavičienė, Ž. (2008). Regioninės politikos įtaka regionų išsivystymo trūkumų raidai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: mokslo darbai*, 3(12), 141-152.
10. Kilijonienė, A. & Simanavičienė, Z. (2009). Evaluation model of regional policy's influence on social and economical development of the region // *Economics and management = Ekonomika ir vadyba*, No. 14, 825-831
11. Kilijonienė, A., Simanavičienė, Z., & Simanavičius, A. (2010). The Evaluation of Social and Economic Development of the Region. *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 21(1), 68-79.
12. Mačys, G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 167 p.
13. McKay, A. (2002). *Defining and Measuring Inequality*, Briefing Paper. Prieiga per internetą: <http://rmpportal.net/training/poverty-reduction-seminar/seminar-reading-list-1/01.pdf>
14. Melnikas, B. (2008). Integral spaces in the European Union: Possible trends of the social, economic and technological integration in the Baltic region. *Journal of Business Economics and Management*, 9(1), 65-77.
15. Perkmann, M. (2003). Cross-border regions in Europe. Significance and drivers of regional cross-border cooperation. *European Urban and Regional Studies* 10(2), 153-171.
16. Perkmann, M. (2005) *The emergence and governance of Euroregions: the case of the EUREGIO on the Dutch-German border*, University of Warwick.
17. Perkmann, M. (2007). Policy entrepreneurship and multi-level governance: a comparative study of European cross-border regions. *Environment and Planning C* 25(6), 861-879.
18. *Reģionu attīstība Latvijā 2009.*, Valsts reģionālās attīstības aģentūra, Rīga, 2010. Prieiga per internetą: http://www.vraa.gov.lv/uploads/Regionu_attistiba_Latvija_2009.pdf .
19. Simanavičienė, Ž., Bruneckienė, J., & Šimberova, I. (2007). Regionų konkurencingumo vertinimo teoriniai aspektai. *Ekonomika: mokslo darbai*. Vilniaus universitetas, Vilnius, T. 77, 68-81.
20. Snieska, V., & Bruneckienė, J. (2009). Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index. *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics* 1 (61), 45-57.
21. Svetikas, K., & Dzemyda, I. (2009 a). Sustainable Regional Convergence: the Case Study of Lithuanian Counties. EURO mini conference "Knowledge-Based Technologies and OR Methodologies for Strategic Decisions of Sustainable Development" (KORSID-2009): 5th international conference. September 30-October 3, 2009, Vilnius Lithuania / Ed. M.Grasserbauer, L.Sakalauskas, E.K.Zavadskas. Vilnius : Technika, 550-554.
22. Svetikas, K., & Dzemyda, I. (2009 b). An approach to the evaluation of regional inequalities: a case study of Lithuanian counties // *Intelektinė ekonomika=Intellectual economics: mokslo darbų žurnalas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Nr. 2(6), 96-107.
23. Šidlauskienė, I. (2000). *Europos Sąjunga iš arčiau*. Suomijos viešojo administravimo institutas (HAUS). 192 p.
24. Vaidere, I., Vanags, E., Vanags, I., & Vilka, I. (2006). *Reģionālā politika un pašvaldību attīstība Eiropas Savienībā un Latvijā*. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, Latvijas Statistikas institūts, 295 lpp.
25. Vanags, E., & Vilka, I. (2006). Local Government in the Baltic States: Similar but Different. *Local Government Studies*, Vol. 32 (5), 623–637.
26. Vanags, E., Krastiņš, O., Locāne, V., Vilka, I., Šķiņķis, P., & Bauere, A. (2005) *Dažādā Latvija; pagasti, novadi, pilsētas, rajoni, reģioni. Vērtējumi, perspektīvas, vīzijas*. – Rīga: Latvijas Statistikas institūts, Valsts reģionālās attīstības aģentūra, 586 lpp.
27. Vesperis, V. (2010). Basic Indicators for Evaluation of Regional Development. *Socialiniai tyrimai- Social Research*, 3 (20), 175 - 185.